

MODALITĂȚI DE EDUCARE ECOLOGICĂ A MICILOR ȘCOLARI

PROF. CRAVEȚ MIRELA
LICEUL TEOLOGIC PENTICOSTAL „LOGOS,, TIMIȘOARA

Motto: „Natura este o artă încă necunoscută omului.”

În epoca contemporană, o problemă de stringentă actualitate este formarea și educarea elevilor în spiritul unor responsabilități umane ce vizează protecția mediului înconjurător. Accelerarea schimbărilor pe toate planurile, impactul dintre tehnologie și mediul natural, reclamă o nouă mentalitate privind problematica mediului, deci o educație ecologică de la cea mai fragedă vârstă.

Introducerea „noilor educații” în curriculum-ul școlar este, la momentul actual, o necesitate, cu atât mai mult cu cât asistăm la noi provocări în evoluția socială (deteriorarea continuă a mediului, exploziile demografice, agresiunea culturală provocată de mass-media etc.), toate acestea având un impact deosebit asupra formării comportamentelor de bază ale copilului, viitorul cetățean. În clasele primare prin reintroducerea obiectului Cunoașterea Mediului începând cu clasa I. Întrucât problematica mediului are un caracter pluridisciplinar și o mare complexitate, o evoluție rapidă și greu de prevăzut și un caracter prioritar, conținuturile trebuie relaționate cu viitorul planetei și supraviețuirea speciei umane.

Obiectivele ce trebuie urmărite în școală sunt:

- „alfabetizarea” în materie de mediu;
- conștientizarea diversității și importanței problemelor ecologice, ca și a comportamentelor umane care afectează mediul;
- înțelegerea corectă a raportului individ-mediu;
- dezvoltarea respectului față de mediu și a responsabilității;
- analiza critică a problemelor de mediu;
- dezvoltarea capacității de a lua decizii, etc.

Pornind de la premisa că școala mileniului III este centrată pe elev – deci pe cel care învață – se impune înlocuirea caracterului enciclopedist al actului educativ cu un proces activ care să implice atât activitate mentală, cât și activitate fizică, formând capacități și competențe necesare pe parcursul întregii vieți: de a observa și analiza, de a interpreta, de a compara, de a selecta, apoi de a generaliza, de a comunica, de a coopera, de a iniția și de a finaliza un proiect. Se impune astfel o abordare interdisciplinară a problemelor de studiat și, de

asemenea, parteneriatul între învățători sau învățători-profesori de la anumite discipline.

Aparent, tema *Educație ecologică – educație pentru viață* ne-ar trimite doar la disciplinele Științe și Geografie. Dar, valorificând creativ conținuturile ce trebuie transmise elevilor, valențele acestei teme pot fi abordate chiar de la clasa I, în orele de Limba română, Educație plastică, Abilități practice și Cunoașterea Mediului.

Urmărind pe parcursul întregului ciclu primar realizarea obiectivelor educației ecologice, atât prin valorificarea conținuturilor unor texte din manual, cât și prin excursiile, vizitele, mapele tematice realizate, vom constata că la sfârșitul acestei perioade elevii au un bagaj de cunoștințe, dar și de abilități în stare să-i facă să acționeze în vederea protejării mediului, chiar de la această vârstă. Astfel, copilul va fi capabil să protejeze mediul apropiat (curtea, spațiul verde, arborii existenți), să planteze o floare, un copac, să atragă atenția celorlalți pentru a păstra curățenia, să participe la reciclarea unor deșeuri (din sticlă, plastic, hârtie) etc. Elevul va fi antrenat atât în activitățile de observare, cât și de manipulare și experimentare, avându-se în vedere faptul că învață mult mai temeinic atunci când lucrează practic și când forma de activitate depășește spațiul băncii de școală. Nu trebuie scăpat din vedere și faptul că o învățare eficientă presupune feed-back, care-i oferă copilului nu numai măsura realizării unei sarcini, cât, mai ales, valoarea (calitatea) pe care o are activitatea desfășurată.

Ei rămân astfel cu o imagine clară despre faptul că:

- în natură totul este în echilibru;
- echilibrul natural poate fi modificat dintr-o cauză sau alta, omul jucând unul din rolurile cele mai importante;
- intervenția omului în modificarea lanțurilor trofice este, de multe ori, neavenită, fiind necesare măsuri pentru restabilirea echilibrului;
- se impune, cu necesitate, protejarea și conservarea resurselor naturale;
- se impun măsuri pentru prevenirea efectului nociv al tuturor formelor de poluare a mediului;

Educația ecologică este componentă a “noilor educații” și își propune să-l conducă pe elev spre formarea unui punct de vedere obiectiv asupra realității, să-l incite la participare, să devină conștient de viitor. Ecoeducația nu este o cerință care să facă față problemelor ridicate în prezent, ci, mai ales, una pentru rezolvarea problemelor viitoare, dacă se ia în considerare ideea că dezvoltarea durabilă este acea dezvoltare care corespunde necesităților prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

Cei cărora le revine nobila misiune de a iniția tineretul în cunoașterea naturii și protejarea ei, de la cea mai fragedă vârstă sunt cadrele didactice.

Obiectivele specifice educației ecologice pot fi:

- să formeze generații de oameni cu o sănătoasă conștiință etică referitoare la apărarea și conservarea mediului;

- să creeze unele concepții și convingeri pentru generația actuală și, mai ales, generațiile următoare de a schimba progresiv actuala tehnologie poluantă cu un ansamblu de activități umane nepoluante;

- să sesizeze că raționalitatea omului înseamnă și raționalitatea în raport cu propriul mediu de viață.

Obiectivele mai sus menționate ar avea ca *finalități*:

- înțelegerea naturii complexe, a mediului pentru o utilizare prudentă și rațională a resurselor acestora;

- formarea unei conștiințe ecologice;

- cooperarea pentru conservarea și ameliorarea mediului.

Educația ecologică este oportună și, cu cât este începută de la o vârstă cât mai fragedă, cu atât are șanse mai mari de reușită. O condiție esențială a realizării acestei educații ecologice este ca ea să se conceapă în natură și pentru natură. Copiii trebuie să devină prieteni ai naturii, cu condiția să respecte natura.

Cunoașterea și ocrotirea naturii începe cu floarea de la fereastră, cu canarul, pisicuța, cățelușul sau pasărea pe care nu trebuie s-o rănim, ci să-i oferim câteva firimituri de pâine.

Nu mila de viețuitoare, ci respectul este necesar unei adevărate prietenii, convingerea că totul în natură este folositor, noțiunea de dăunător a inventat-o omul ce cunoaște, dar nu recunoaște lanțul trofic .

Conștiința unui copil, atunci când încearcă să înțeleagă și să determine relația dintre el și natura vie, să rezolve conflicte extrem de intime, se evidențiază în acțiunea sa de decizie : a rupe sau nu o plantă, a ucide sau nu o insectă....

Astfel, abilitatea pedagogică a învățătorului constă în a-i crea copilului, prin disciplinele: Științe – Cunoașterea mediului, un cadru atractiv de preocupări pe care acesta să-l exploreze cu pasiune, fără a-l lipsi nici o clipă de bucuria descoperirii personale.

La vârsta micii școlarități, jocul didactic, folosit cu pricepere, antrenează funcțiile fiziologice și cele psihice ale elevului. Elevul devine mai curajos, capătă încredere în capacitățile sale, are mai multă siguranță în răspunsuri, activitatea didactică devine atractivă și flexibilă.

La disciplina Științe este imperios necesar să se organizeze experiențe care să-i atragă pe elevi către investigarea științifică.

Învățându-l pe elev cum să observe lumea înconjurătoare, cum să mănuiască materialul biologic și să interpreteze științific fenomenele naturii, el învață să cunoască natura, să o prețuiască și să o ocrotească.

Disciplina Științe contribuie la lărgirea orizontului de cunoaștere, la stimularea interesului pentru cunoașterea științifică a naturii, integrează elementele de biologie, fizică, chimie, ecologie. Cunoștințele, priceperile și deprinderile se transmit și se formează în toate orele, interdisciplinar, dintr-un an școlar.

Prezentarea cunoștințelor în mod gradat: mediul școlar, familial, anotimpuri, făcându-se apoi trecerea la corpuri cu viață și fără viață permite elevilor o înțelegere deplină. Elevii trebuie orientați în permanență spre căutarea relațiilor esențiale între fenomene. Ei ajung să înțeleagă treptat interdependența ce există între viețuitoare și factorii de mediu, influența acestora asupra vieții și dezvoltării plantelor, animalelor și omului.

În vederea dezvoltării, gândirii ecologice a elevilor, chiar la vârsta miciei școlariți, se pot adresa întrebări – problemă, cum ar fi : „Ce credeți că s-ar putea întâmpla dacă ar dispărea toate ciocănitorele?”. Prin raționamente simple, elevii își dau seama că ar crește mult numărul insectelor dăunătoare care ar pune în pericol copacii.

În zilele noastre între dezvoltarea societății omenești și protecția mediului există o contradicție care devine din ce în ce mai accentuată; dezvoltarea societății nu se poate opri, iar deteriorarea mediului nu poate continua; se impune astfel găsirea unor soluții pentru protecția mediului și existența vieții pe TERRA.

Se poate lansa spre dezbateri la nivelul clasei de elevi o problemă cum ar fi: „De ce se vorbește din ce în ce mai mult despre distrugerea mediului și necesitatea protecției acestuia?”. Este bine, ca noi, învățătorii să dirijăm observarea sistematică a materialelor expuse în fața clasei, prin întrebări, ca de exemplu : „Care sunt activitățile umane care duc la poluarea mediului (încărcarea cu substanțe toxice)”; „Care sunt efectele poluării aerului asupra pădurilor?”; „Cum arată o pădure care se găsește în apropierea unei uzine chimice, care aruncă (emană) în aer substanțe toxice?”; „Cum sunt frunzele arborilor?”; „Ce se întâmplă cu animalele din aceste păduri?”; „La ce duce tăierea necontrolată a pădurilor?”; „Cine poate polua apele?”; „Ce efecte are poluarea apelor?”; „De ce nu se mai găsesc pești în apele în care s-au produs deversări petroliere?”; „Cum arată un oraș poluat?”; Ce aspect au arborii de pe marginea străzilor circulante intens?” etc.

Concluzia posibilă din acest dialog subliniază următorul aspect: substanțele dăunătoare rezultate din unele activități umane (industrie, agricultură, transporturi etc) pot duce la distrugerea mediilor de viață și a viețuitoarelor din acestea.

Poate fi abordată și tema : „Viața pe Pământ depinde de noi” în care elevilor li se pot adresa întrebări de genul : „Cum vedeți voi rezolvată problema protecției mediului?”; „Cum puteți contribui și voi la protecția mediului?”.

Cu sensibilitatea care-i caracterizează, elevii pot ușor să devină prieteni ai naturii, să o înțeleagă, să-i aprecieze frumusețea, să-i cunoască toate componentele și particularitățile, să se apropie de ea și să o protejeze.

Deprinderile și obișnuințele formate în copilărie se păstrează, în mare parte, pe tot parcursul vieții. Încă de mici, copiii trebuie să-și formeze atitudini

dezaprobatore față de cei care încalcă normele de păstrare a igienei mediului, care sporesc poluarea prin acțiuni iresponsabile.

Educația ecologică constituie unul dintre obiectivele care se regăsesc la toate disciplinele de învățământ. Interdisciplinaritatea ne oferă posibilitatea de a prezenta copiilor obiecte și fenomene într-o relație de intercondiționare și a-i face să înțeleagă pericolul dezechilibrului natural determinat de influența omului.

Fie că studiem limba română, matematica, muzica, geografia, istoria, artele, mișcarea sportivă etc., natura este prezentă spre a-și dezvălui splendoarea și a-și evidenția utilitatea. Textele de limba română, poeziile, întâmplările fantastice din basme, descrierile, toate creează o atmosferă afectivă, generatoare de sentimente de admirație pentru natură. Natura este cea care oferă adăpost și la bine și la greu, și celor care o respectă și celor care o nedreptățesc, asemenea unui înțelept care așteaptă cu multă răbdare să se trezească din ignoranță toate ființele. Suferă în tăcere și își vindecă rănilor ca să poată fi mereu primitoare pentru cei care se refugiază în mijlocul ei, o admiră, o cântă, o pictează sau își asigură existența. Studiarea unor texte despre natură mobilizează elevii atât afectiv cât și intelectual. La limba română am desfășurat lecții –joc de genul „De-a cuvintele” , în care am citit cu copiii lecturi diferite despre plante, animale sau diferite colțuri din natură. Am alcătuit apoi propoziții cu cuvinte din textele respective. (Exemple: peșteră, floare de colț, pădure, vultur , etc.) De asemenea, am realizat compuneri sau eseuri pe teme diferite, cum ar fi: „Dansul fluturilor”, „ Animalul meu preferat” , „ Cântecul apei”, etc. Cunoștințele cele mai bogate despre natură le dobândesc elevii pe parcursul orelor de cunoașterea mediului și a științelor naturii. Aici află despre viața plantelor și a animalelor, despre echilibrul ecologic, acțiuni ecologice, identifică formele de poluare dar și căile de diminuare sau evitare a poluării, înțeleg și observă efectele, recunoscând cauzele, învață despre lanțul trofic din natură, despre adaptarea viețuitoarelor la condițiile de mediu, despre importanța intervenției salvatoare a omului în diferite situații critice. La orele de Cunoașterea mediului și Geografie, am dezbătut teme de genul: „ Poluarea naturii”, “Deșeurile și reciclarea lor”.

Dezastrere naturale din țară și din lume, pe care elevii le trăiesc sau află despre ele prin intermediul mass-media, sunt argumente care pledează în favoarea ocrotirii mediului.

Educația civică dă prilejul de a forma la elevi o conștiință și o conduită favorabilă protejării mediului. Dacă mediul este sursa unei vieți sănătoase, concluzia logică e că nimănui nu-i este permis să aibă un comportament nepotrivit față de natură, pentru a nu fi cauza îmbolnăvirii semenilor săi. Apa, aerul, solul supuse poluării sunt factori care slăbesc imunitatea organismelor iar acest subiect trebuie să fie mereu în atenția omului

Geografia, disciplină studiată în clasa a IV-a ajută elevii să observe marea complexitate a fenomenelor din natură, legătura dintre ele, modalități de evitare a dezastrerilor naturale, de prevenire a degradărilor (prin plantarea pomilor, arborilor, protejarea surselor de apă, vânătoarea controlată etc.).

Istoria este și ea o disciplină care contribuie la educarea ecologică a elevilor întrucât aceștia află că multe din faptele de vitejie ale strămoșilor noștri au avut drept aliat codrul.

Muzica, educația plastică, abilitățile practice aduc elevii mai aproape de natură prin cântec, prin lucrările realizate, picturile și obiectele confecționate din materiale refolosibile. În aceste ore se îmbină armonios educația estetică cu educația ecologică, informația științifică și educația civică.

La orele de abilități practice și de educație plastică am realizat cu elevii astfel de lucrări. Am realizat desene și lucrări practice de genul: „Salvați Pământul!”, „Planeta Albastră plânge!”, „Natura, casa noastră”, „Prietenii naturii”.

La orele de educație muzicală am învățat cu elevii cântece despre natură, prin care am căutat să formez sau să consolidez dragostea lor pentru natură și tot ce presupune ea. Am învățat cântece precum: „Vai, săracul pui de cuc!”, „Înfloresc grădinile”, „Ghiocel plâpând”. Noțiunile de ecologie, dragostea pentru natură am încercat să le formez și în orele de educație civică, unde am avut alocate multe ore în care am dezbătut teme despre natură. La fel și în orele de istorie unde au învățat despre apariția omului, despre modul în care natura l-a ajutat de la începuturi, despre moștenirea pe care i-a lăsat-o, dar și despre obligația lui de a răsplăti natura, protejând-o. Copilul trebuie să știe că omul nu este stăpânul naturii, ci parte din ea.

Activitățile extrașcolare – excursiile, vizitele, drumețiile, acțiunile de ecologizare, carnavalurile, serbările școlare sunt tot atâtea ocazii de a dedica mediului atenția cuvenită, de a stimula atitudinea responsabilă a copiilor față de tot ceea ce îi înconjoară. Pentru atingerea acestui țel, o importanță deosebită o are sistemul educațional. Acest sistem este menit să dezvolte conștiința ecologică a oamenilor, în așa fel încât fiecare membru al societății să devină conștient de locul și rolul său în natură și societate. Natura este cel mai desăvârșit maestru, ce de nenumărate secole lucrează pentru a îmbrăca pământul cu formele cele mai artistice, pentru a-l înfrumuseța cu ornamente neînchipuite, creând monumente nepieritoare. Omul nu este conștient mereu de imensul rol pe care îl are în evoluția ecosistemelor de pe planeta noastră. Astfel, educarea elevilor în vederea însușirii unei concepții ecologice unitare a devenit tot mai necesară astăzi, când tehnica se dezvoltă vertiginos, când omul are o influență crescută asupra naturii. Se impune să se pornească studiul impactului activității umane asupra mediului înconjurător încă de la grădiniță și să se construiască punțile de legătură cu următoarele trepte ale învățământului, cu reprezentanții comunităților și ai autorităților locale, în vederea formării și dezvoltării deprinderilor și atitudinilor favorabile unui mediu curat și sănătos. Protejarea planetei Pământ, casa noastră, a tuturor, este o problemă care trebuie să intereseze nu doar pe ecologiști, ci pe toată lumea, adulți și copii. Noi, dascălii, trebuie să punem mare accent pe educația ecologică a celor mici, pentru a ne bucura împreună, timp îndelungat, de albastrul cerului, de limpezimea apelor, de florile câmpului și de frunzele verzi.

Școala este chemată să determine nu numai sentimente de admirație față de frumusețile naturii, ci și convingeri și deprinderi de protejare a mediului înconjurător. Este o obligație primordială, o datorie de onoare a tuturor cetățenilor planetei, cunoașterea ansamblului de măsuri de ocrotire a acesteia.

Bibliografie:

Dumitrescu, F., Stănculescu, C. – „Natura pe înțelesul copiilor”, Editura Carminis, Pitești, 1998;

Ionescu, Al., Săhleanu, V., Bândiu, C., – “Protecția mediului înconjurător și educația ecologistă”,

Editura Ceres, București, 1989;

Mateșică, V., - Modalități de educație ecologică a micilor școlari, Ed. “Miniped” – Înv. primar,

Nr. 4, București, 2003;

Pistol, Mădălina, Din, Nicoleta, - „Ecologie”, Editura Erc Press, București, 2004;

Șuliuc D., - “Educația ecologică, parte integrantă în curriculumul național, Ed. “Miniped”,

Înv. primar, nr. 2 – 3, București.